

עלון דברי חיים לפרשת משפטים

דבר זה מרומז כאן במה שציוה הקב"ה לרוצח נפש בשגגה לנוס אל ערי המקלט ולא יסמוך על הנס. והנה משה רבינו כשברח מלפני פרעה היה ירא שמא לא טוב עשה, דשמא היה צריך להישאר במצרים ולשים בה' מבטחו. אבל כאשר ציוה הקב"ה לעשות ערי מקלט כדי שינוס לשם הרוצח, זאת אומרת שאין לו לאדם לסמוך על נס, אלא צריך לנוס ממקום סכנה, לכן אמר "מעתי עלי לשמוח שברחתי מלפני פרעה".

מהר"י אסאד

"אם המצא תמצא בידו הגניבה שנים ישלם" [כ"ב, ג'] רבינו בחיי מבאר מדוע משלם הגנב כפל? מפני שזה כלל גדול בתורה "ועשית לו כאשר זמם לעשות לאחיו", מדה כנגד מידה. לכן כאשר גונב מחבירו ה' זהובים, הרי רצה להפסיד לחבירו ה', על כן אמרה התורה שישלם לו כפל ויהיה בזה מדה כנגד מדה.

רבינו בחיי

"ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" [כ"ב, ז'] יש כאן רמז לכך שכל אדם יש לו את הנסיונות השייכים לו. לבעל הבית נסיונות משלו, ולאברך כולל נסיונות אחרים. לבחור ישיבה נסיונות מסוג זה, ולאדם זקן נסיונות מסוג אחר. וכל אדם כשעומד בניסיונות שבאים עליו, זוכה על ידי זה להתקרב אל ה'.

והנה נסיון של בעל בית העוסק לפרנסתו במסחר, הוא לא לרמות ולא להורות היתר בדברים שלא מגיעים לו ע"פ דין. וזה רמזו במקרא קודש שלפנינו: "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו".

רבי מאיר מפרמישלאן

"ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חופשי" [כ"א, ה'] בכלי יקר כותב: יש בענין זה רמז נכון לכל העוורים שבמחנה העברים, הנושאים כל ימיהם על שכמיהם כל מיני עבדות ותלאות ומכאובות כדי להשיג הקניינים המדומים. ואל אותם הקניינים הוא נמכר לעבד עולם וטוען שהוא מוכרח לעשות בכסף ובוזהב בשביל אשתו ובניו. וכי הוא מרבה בשבילם ואינו מבקש לצאת לחירות כל ימיו, וקיבל עליו כל התלאות באומרו "אהבתי את אשתי ואת בני לא אצא חופשי"... על כן קרא שמו "עבד נרצע" כי כל ימי חייו לא ישקוט האיש עד אם אשר כילה בהבל ימיו ושנותיו בבהלה, וטרדות שונות זו מזו, ובמותו לא ילווהו אשתו ובניו כי אם עד פתח קברו ומשם יפרדו.

כלי יקר

"ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום לנוס שמה" [כ"א, י"ג] אמרו במדרש: אמר משה, עתה עלי לשמוח שברחתי מלפני פרעה. וצריך ביאור מה הקשר?

אמרו חז"ל אין סומכים על הנס, כלומר אל לו לאדם להכניס עצמו למקום סכנה, באמרו הרי בידו של הקב"ה אני נתון בין לשבט בין לחסד, ואם נגזר עלי לחיות גם במקום סכנה אנצל, ואם נגזר עלי למות ח"ו, אנה מפניו אברח וגם שם יוכל להמתני.

אבל באמת לא כן הוא – אין סומכים על הנס, ולא בכל יום מתרחש נס, ובמקום סכנה צריך זכויות גדולות כדי להינצל, ומי אמר שראוי לך.

וכן לענין הפרנסה כתב בחובת הלבבות "אל ישב אדם בביתו ויאמר בטוח אני בה' שיזמין פרנסתי אף אם לא אטריח את עצמי, אלא צריך האדם לעסוק באיזו מלאכה ואל לו לסמוך על הנס.

"אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו" [כ"ב, כ"ב] תיבת "כי" לכאורה מיותרת היא.

ללכת בשליחותו של מקום למצרים לגאול את ישראל ועמד בסירובו ז' ימים היה מפני שחשש לחלישות דעת של אהרן אחיו, על אף שידע שכל הגאולה העתידה צריכה להיות רק על ידו, עד שהבטיחו הקב"ה "ויצא אהרן ושמח בלבבו". ע"פ קול אליהו

סיפור השבוע

בביתו של א' מחסידי גור דר עני מרוד, שלא עלה בידו לשלם את שכר הדירה שהתחייב עליו. לאחר כמה וכמה התראות, החליט בעל הבית לפנות אותו דייר מביתו, עם אשתו וילדיו הרבים.

כשהגיעו הדברים לאזני האדמו"ר רבי יצחק מאיר מגור, בעל חידושי הרי"ם, שלח לקרוא את בעל הבית והוכיחו בשבט פיו על מחשבתו הרעה להוציא משפחה שלימה אל הרחוב.

אמר החסיד לרבו: כלום אני מחוייב עח פי הדין לוותר לדייר שלי על הכסף הרב שהוא חייב לי בשכר דירה? ואף אם אמת הדבר, שאין לאותו יהודי פרוטה לפורטה – עדיין אין זו חובה שלי בלבד לשאת בכל הנטל הכספי הגדול. ילכו נא כמה בעלי בתים בעיר ויקבצו נדבות בשביל הדייר העני שבביתי, ואף אני אתן מתנה הגונה למען האיש המסכן הזה.

הטיל בעל החידושי הרי"ם בחסיד שלו מבט חודר, ולאחר שהייה קלה אמר לו: במסכת גיטין, דף מ"א, שנינו: "מי שחציו עבד וחציו בן חורין – כופין את רבו ועושה אותו בן חורין", ולכאורה, יש מקום לתמוה על דין זה, מה חטא בעל הבית הזה, שכופין אותו לשחרר את עבדו שחציו בן חורין? ילכו כמה אנשים מבית לבית ויקצבו את הסכום הדרוש לשחרור העבד מאדוניו?

אלא – קרא הרבי בקול נמרץ – אם עבדך הוא האיש ועלה בחלקך להיות רבו, אתה הוא שחייב לשאת בנטל הכספי הכרוך בשחרורו בעמדות, וכיוצא בכך מוטלת עליך חובה קדושה לנהוג בדיירי ביתך העניים לפנים משורת הדין!

שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה יקותיאל בן אלישבע נ"י
לכל ענייני העלון נא לפנות במייל ל:

kosssover@gmail.com

אמרו בבבא בתרא: אמר רבי לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו: שטן, כיון שראה שהקב"ה נוטה דעתו אחרי איוב, אמר: שמא ח"ו ינטוש מהרחמים שמרחם עבור אברהם, לכן ביקש מאת ה' לנסות את איוב. ופנינה ציערה את חנה לשם שמים – כדי שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל שנאמר "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה".

ויש לתמוה, אם פנינה עשתה לשם שמים, למה נענשה דכתיב "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה" ואמרו חז"ל עשרה בנים היו לה לפנינה, וכל בן שהיתה חנה יולדת היתה פנינה קוברת שנים מבניה. וכיון שמטרתה היתה לתועלת, למה נענשה? אלא, מכאן למדנו עד כמה חמור הוא לצער את הזולת, דאפילו שכוונתו היא לשם שמים אסור! וכבר אמר פעם ר' ישראל סלנטר: אדם דואג לרוחניות של חבירו ולגשמיות של עצמו, והתורה דורשת מאיתנו להיפך לדאוג לגשמיות של חבירו ולרוחניות של עצמו.

וזה כוונת הפסוק "אם ענה תענה אותו" אפילו שמטרתך בזה – "כי אם צעק יצעק אלי", היינו בשביל שהוא יתרעם על מצבו ויצעק אלי – לשם שמים – "וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב!"

א.ה. ובאותו ענין מסופר שרבי שלום שבדרון סיפר פעם: כששימשתי בקדש בא' הישיבות, המשגיח בישיבה שהה בחו"ל זמן רב, למטרת גיוס כספים לישיבה, תלמידים מהישיבה ביקשו ממני להשמיע לפנייהם שיחות מוסר. והשאלה שניקרה בלבי האם לדאוג לבחורים ולחשוש על הפסד רוחני שנגרם להם בשעה שאינם שומעים שיחות מוסר, או לחשוש שמא אצליח מאד וכך תתגלגל עגמת נפש למשגיח של הישיבה?

טרחתי ונסעתי לביתו של רבי יחזקאל לוינשטיין וזו התשובה שקיבלתי: יש לנו קבלה ברורה כי אם נוצר מצב כזה של הזדמנות לבנות את בית המקדש, אבל יש בזה חשש של חלישות הדעת למישהו, אז מוטב להניח ולא לבנותו...

תלמיד חכם א' שמע דבר זה ואמר שזה פשיטא, שהרי אמרו חז"ל שכל הטעם שלא רצה משה רבינו